

Factsheet

Peuterkleutergroep

Versie juli 2024

1. Toelichting op het onderwerp

Op veel plekken in Nederland wordt geëxperimenteerd met peuterkleutergroepen. De peuterkleutergroepen lopen tegen belemmeringen in de wetgeving voor kinderopvang en primair onderwijs (hierna 'onderwijs') aan (de groeps-grootte, de verplichting tot een eigen (af te sluiten) stamgroepruimte en de bkr). Een structurele peuter-kleutergroep waarbij deze kinderen de hele dag gezamenlijk in een groep verblijven, is op dit moment wettelijk niet mogelijk. In de praktijk zijn in Nederland op veel plekken wel al peuter-kleutergroepen buiten de wettelijke kaders. Hier wordt verschillend mee omgegaan. Meestal geeft de GGD de overtreding door aan de gemeente. Afhankelijk van de instelling en samenwerkingsrelatie met de gemeente, wordt de peuterkleutergroep (tijdelijk) gedoogd, soms in het beleid opgenomen, maar er wordt ook op gehandhaafd. Vanuit de praktijk is er grote behoefte aan een landelijk kader waarbij de peuterkleutergroepen wel worden toegestaan.

Waarom willen wij dit voor kinderen?

In de praktijk wordt een belangrijke knip ervaren in de ontwikkelingslijn van kinderen als ze vier jaar worden en naar school gaan. Het belang van een doorgaande lijn en een meer geleidelijke overgang wordt breed gedragen. (Integrale) kindcentra kunnen met een peuterkleutergroep deze overstap minder ingrijpend maken. Drie-jarigen kunnen spelenderwijs wennen aan de kleutergroep en hebben vaak wat meer uitdaging nodig dan jongere peuters. Daarnaast kunnen de kleuters die deze stap nog erg groot vinden, terugvallen op de veiligheid en structuur van een kleinere groep. De peuterkleutergroepen zijn er in vele soorten en maten. Van structurele groepen tot geregelde gemengde activiteiten in al dan niet gemeenschappelijke ruimtes.

2. Algemene beschikbare informatie

- a. De DOE-agenda van VNK-BMK-PO Raad;
- b. Kamerbrief met knelpunten en mogelijke oplossingen rondom de samenwerking PO-KO.

3. Wetenschappelijk onderzoek

Ruben Fukkink¹ en Pauline Slot² hebben vanuit de HVA en in opdracht van Het Kinderopvangfonds³ onderzoek gedaan naar peuter-kleutergroepen. Een conclusie uit dit eerste, kleinschalige onderzoek is dat de pedagogische kwaliteit van de peuterkleutergroep vergelijkbaar is met de uitkomsten uit peilingen van (afzonderlijke) peutergroepen en het kleuteronderwijs. De verschillen tussen de kleuters en peuters en de taakverdeling tussen pedagogisch medewerkers en leerkrachten verdienen wel meer aandacht in vervolgonderzoek. Op basis van deze eerste empirische evaluatie van de peuterkleutergroep zijn er tien mogelijke verbeterpunten benoemd⁴.

Sardes⁵ heeft recent een wetenschappelijk kader gepubliceerd. Hieruit blijkt een aantal kansrijke interventies. Een daarvan is het samenvoegen van peuters en kleuters (binnen een beperkte leeftijdsrange)⁶.

4. Ervaringen en oplossingen van leden

Casa Montessorischool⁷:

In de Wet Kinderopvang staat dat een stamgroepruimte een afzonderlijke ruimte moet zijn, maar niet dat deze ommuurd of geluids dicht moet zijn. Bij Casa is het lokaal van de 3-jarigen aangrenzend aan het onderwijslokaal voor 4- en 5-jarigen. Deze ruimtes worden gescheiden door kasten. Aan de kant van de 3-jarigen zijn er niet meer dan 16 kinderen en er zijn altijd twee bevoegde begeleiders. De gemeente heeft Casa handhaving opgelegd omdat de GGD rapporteerde dat zij de ruimtes als één geheel zagen. Dus moesten de 4- en 5-jarigen ook aan kinderopvangregels voldoen en ging daarbij de beroepskracht-kindratio naar 1:8. De gemeente heeft dwangsommen opgelegd waarna Casa naar de rechter is gestapt.

De rechter heeft verzocht om onderling te schikken en daar is de volgende regeling uitgekomen: De GGD wil voor deze specifieke situatie bij Casa een uitzondering maken op de bepalingen uit de Wet KO omdat uit hun observaties is gebleken dat er voldoende emotionele veiligheid wordt geboden. Ook wil de GGD meebewegen in de ontwikkeling van een toenemende samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs. De GGD heeft daarbij wel een aantal eisen gesteld aan de opvang tot 14.00 uur:

- a. Minimaal 3,5 m² per kind in de groepsruimte voor 3-jarigen.
- b. Minimaal twee beroepskrachten in de groep van 3-jarigen, ook als er minder dan 16 3-jarigen zijn.
- c. Maximaal 16 kinderen in de groep voor 3-jarigen.
- d. Oog houden voor de specifieke behoeften van 3-jarigen om de emotionele veiligheid te waarborgen zoals het creëren van rustmomenten- en mogelijkheden.
- e. Per dag dient er in elk geval voor de gehele groep 3-jarigen een groepsmoment gecreëerd te worden.

Project Samen van Start, gemeente Hoorn⁸

Hierbij werken kinderopvang, onderwijs, welzijn en bibliotheken samen. Peuters en kleuters doen veel samen en delen ook het speel-lerplein. De GGD-inspecteur adviseert handhaving aan de gemeente

maar de gemeente gedooft (omdat zij ook nauw betrokken is bij het project Samen van Start).

Mondomijn⁹ heeft in de discussie met de GGD en gemeente de peuterkleutergroep vergeleken met een uitstapje van peuters naar de kinderboerderij (dat mogelijk is binnen het kader van de wet KO). Op basis daarvan zou de gemeente ook het uitstapje van peuters naar de kleutergroep moeten gedogen zolang het onder die 40 procent van de verblijfstijd van peuters zou blijven. Dat heeft in de gemeente Helmond er voor gezorgd dat er in eerste instantie gedooft werd. Er werd beleid gemaakt waarbij de praktijk binnen Mondomijn werd toegestaan op basis van een aantal criteria (het is op projectbasis, de kwaliteit moet op orde zijn, de oudercommissie moet dit ieder jaar evalueren). Mondomijn heeft een A-4tje gemaakt met de pedagogische onderbouwing van de peuterkleutergroep en de praktische oplossingen. Deze kan helpen bij de beslissing van gemeentes om te gaan gedogen.

Blosse¹⁰ heeft een kindcentrum met groepen van 0 -3, 3- 6 jaar enzovoort. Er waren voldoende pedagogisch medewerkers aanwezig om te voldoen aan de bkr. Peuters en kleuters liepen de hele dag door elkaar en de gemeente heeft dit gedooft met de opmerking dat de veiligheid en kwaliteit goed op orde waren. Met de verhuizing naar nieuwbouw, hebben GGD en gemeente laten weten dit niet langer toe te staan. Blosse was genoodzaakt om de ruimtes aan te passen zodat er weer een aparte ruimte voor de peuters kwam. Hoewel dit niet specifiek in de Wet KO staat, moest er een muur met een deur geplaatst worden.

Binnen de **gemeente Heerhugowaard** wordt onderzocht of er beleid gemaakt kan worden om de peuterkleutergroepen tijdelijk toe te staan. De gemeente is landelijk bij andere gemeentes aan het informeren hoe zij het hebben aangepakt.

Uithoorn heeft een peuterkleutergroep op **Ikc het Duet¹¹**. Acht peuters vormen vier ochtenden met acht kleuters een groep, onder begeleiding van een pedagogisch medewerker en een leerkracht. De peuters gaan om 12.15 uur naar huis en de kleuters blijven tot einde onderwijstijd (14.15 uur). De GGD heeft voorgesteld om een pilot van 2 jaar toe te staan vanuit de opgestelde documenten waaruit blijkt dat verantwoorde keuzes worden gemaakt om aan de pedagogische basisdoelen en stabiliteitseisen te voldoen. Dit advies is door de gemeente overgenomen.

5. Korte termijn oplossingen

Iedere organisatie probeert met de GGD en de gemeente te regelen dat de peuterkleutergroepen minimaal worden gedoogd zodat er geen handhaving plaatsvindt. Een goede relatie met de gemeente is dus noodzakelijk. Deelname aan een samenwerkingsproject binnen de gemeente is helpend. Iedere organisatie gaat met de eigen gemeente in overleg over de mogelijkheid van het opnemen van de mogelijkheid van peuterkleutergroepen in het beleid, of dit als experiment toe te staan. De schikking die is getroffen tussen Casa en de GGD, kan helpen in de onderhandelingen met de gemeente. Deze oplossing moet breed onder de aandacht gebracht worden.

Nadelen van korte termijnoplossingen:

- Het gedogen door de gemeente kan tijdelijk zijn. Bij een wisseling van gemeentebestuur of ambtenaren kan een ingezet beleid weer op losse schroeven komen te staan.
- Het aangaan van een strijd of regeling binnen iedere gemeente waar een organisatie mee te maken heeft, is een tijdrovend en vaak frustrerend proces.
- Er is sprake van willekeur (zowel in het gedogen als in de gestelde criteria) en geen landelijk beleid.

6. Lange termijnoplossingen

De ultieme oplossing is één ministerie voor kinderopvang en onderwijs, met een gedeelde visie op kinderen, een gemeenschappelijk beleid en afgestemde afspraken in een gedeeld wettelijk kader. Er is een helder kader waarbinnen het realiseren van peuterkleutergroepen mogelijk is. Een tussenstap naar deze stip op de horizon is: het op elkaar afstemmen van de wetgeving van kinderopvang en onderwijs, en peuterkleutergroepen mogelijk maken binnen een helder kader op basis van een goed omschreven plan. Als beide ministeries een experimentregeling uitschrijven, kan de peuterkleutergroep verder onderzocht worden om te zien wat wel en niet werkt.

7. Nieuwe ontwikkelingen

De informatie uit deze factsheet kan ingehaald worden door de actualiteit. Indien van belang worden er nieuwe versies van deze factsheet gepubliceerd. Aanvullende of nieuwe informatie is welkom en kan worden gemaïld naar: secretariaat@netwerkindcentra.nl.

Bij OCW is aandacht voor een experimenteerregeling voor peuterkleuter groepen. De internetconsultatie zal worden gepubliceerd. De start van het onderzoek staat voorlopig gepland voor in het onderwijsjaar 25-26.

¹ Prof. dr. R.G. (Ruben) Fukkink, Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen

² Dr. Pauline Slot, Universitair docent Sociale Wetenschappen Educatie en Pedagogiek Pedagogiek in Diverse Samenlevingen

³ Het Kinderopvangfonds was een initiatief dat tot maart 2022 actief was. Het richtte zich op het bevorderen van kwalitatieve kinderopvang in Nederland. Het fonds ondersteunde programma's zoals PACT voor Kindcentra, dat zich inzette voor een optimale ontwikkelomgeving voor kinderen van 0-13 jaar. Zowel het Kinderopvangfonds als PACT voor kindcentra zijn per januari 2024 opgeheven. De werkzaamheden worden voortgezet door de Vereniging Netwerk Kindcentra.

⁴ <https://research.hva.nl/en/publications/de-peuter-kleuter-groep-peuters-kleuters-leerkrachten-en-pedagogi>

⁵ [Samenwerken aan gelijke kansen voor kinderen en jongeren - Sardes](#)

⁶ <https://sardes.nl/nieuws/sardes-biedt-wetenschappelijk-kader-voor-verbeteren-start-in-het-basisonderwijs/>

⁷ [Onze Casa - Casa Tweetalige Montessorischool \(casaschool.nl\)](#)

⁸ [Samen van Start](#)

⁹ [mondomijn](#)

¹⁰ [Blosse - Één in opvang en onderwijs](#)

¹¹ [Het Duet - Basisonderwijs & Kinderopvang](#)

